

Magdalena Lubińska-Bogacka

Instytut Pracy Socjalnej

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Kształcenie specjalistyczne kadry do spraw przemocy w Rodzinie zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa

Training of specialized personnel for family violence in accordance with current laws

Abstract: Every day in the media we hear about alarming facts related to violence. Perpetrators of crime methods of performing are characterized by ruthless, aggressive, violent and sadistic behavior. Acts of aggression, violence, cruelty are committed by all groups of people, regardless of age or education. More often one of the causes of violence in our country is the pathology that we observe in our everyday life like unemployment, homelessness, alcoholism, drug addiction, lack of prospects for the future and a great social stagnation. Despite the implementation of an increasing number of programs devoted to preventing domestic violence, the problem still applies to many families. The most victims of abuse are women and children. Due to the wide social problem Pedagogical University in Kraków – Pedagogical Faculty prepared a postgraduate studies to teach future executives to work with victims and perpetrators of domestic violence. Studies program prepare students in a field of medical, law, psychological, pedagogical and sociological science.

Key words: Violence, law, constitution, family, person experiencing violence, domestic violence

Wstęp

XXI wiek nie przyniósł zmian w stosunkach międzyludzkich, jakbyśmy to sobie wszyscy życzyli. Świat w którym przyszło żyć człowiekowi to często świat gdzie agresja, przemoc i okrucieństwo stały się komponentami życia codziennego które są, obecne w relacjach społecznych w domach rodzinnych, szkołach i na ulicach. Codziennie w środkach masowego przekazu słyszymy o niepokojących faktach związanych z przemocą. Sposoby działania sprawców dokonujących przestępstw nacechowany jest bezwzględny, agresywny, brutalny, często sadystycznym zachowaniem. Akty agresji, przemocy, okrucieństwa stosują wszystkie grupy społeczne, bez względu na wiek czy wykształcenie. Coraz częściej też jedną przyczyną przemocy staje się obserwowana w naszym kraju patologia życia codziennego związana z bezrobociem, bezdomnością, alkoholizmem, narkomanią, brakiem perspektyw na przyszłość i wielkim marazmem społecznym. Te sytuacje wiążą się też brakiem ideałów, autorytetów. W wielu przypadkach przemoc stosowana jest jako sposób rozwiązywania konfliktów oraz usuwania stanów napięcia i frustracji. W dobie obecnych przemian społeczno-kulturowo-ekonomicznych, w szybko zmieniających się warunkach życia oraz gwałtownym wzroście stawianych wymagać, przepływu i dostępności informacji oraz wzrostu możliwości wyboru, w połączeniu z szybkością zmian, brakiem umiejętności interpersonalnych oraz niedostatecznym wsparciem i pomocą ze strony rodziny i innych środowisk wywołują chaos, poczucie bezradności oraz nasilenie działań destrukcyjnych. Mimo realizacji coraz większej liczby programów poświęconych przeciwdziałaniu przemocy domowej, problem ten w dalszym ciągu dotyczy wielu rodzin. Najczęściej ofiarami maltretowania są kobiety i dzieci. Jak można stwierdzić na podstawie raportów policyjnych lub akt sądowych, które z natury rzeczy dotyczą przypadków najbardziej drastycznych 85–90% ofiar przestępstwa z art. 207 k.k. to żony lub konkubiny sprawców. Wysoki status społeczny nie gwarantuje kobiecie bezpieczeństwa w związku, nie chroni jej przed agresją partnera. Z danych wynika, że 19% kobiet osobiście doświadcza przemocy ze strony partnera czy męża, 40% zna takie kobiety. Jak się okazuje 41% kobiet rozwiedzionych przyznało, że było bite przez męża wielokrotnie, 21% sporadycznie, 32% wymieniło znęcanie fizyczne jako jedną z przyczyn rozwodu. Im niższe wykształcenie tym częstszy pogląd, że przemoc to nic poważnego a ofiara musiała narazić się czymś sprawcy.

Liczba ofiar przemocy domowej wg danych Komendy Głównej Policji wynosi ogółem w 2010 roku – 134 866 osób w tym:

- kobiety: 82 102 co stanowi 60,8%;
- mężczyźni: 12 651 co stanowi 9,3%;
- dzieci do lat 13: 26 802 co stanowi 19,8%;
- małoletni od 13–18 lat: 13 311 co stanowi 9,8%.

Wprowadzono również różne akty prawne do systemu sprawiedliwości, które jednak nie zahamowały rozwoju przemocy w polskich rodzinach. Między innymi są to akty prawne:

Kodeks karny – 1997 wprowadzenie przez Sąd Najwyższy pojęcie – przemoc wobec osoby (w kodeksie karnym art. 207 k.k. znalazły się kary od 3 do 5 lat a za wielkie okrucieństwo – 10 lat).

10 XII 1998 – uchwała Sądu Najwyższego stwierdziła, że przemoc wobec osoby jako forma zmuszania może polegać tylko na bezpośrednim fizycznym oddziaływaniu na człowieka i nie obejmuje oddziaływania pośredniego.

16 III 1999 – postanowienie, które dotyczy określenia stosunku, jaki dotyczy pomiędzy pojęciem przemocy względem osoby, a pojęciem gwałtu, stwierdzono, że gwałt jest szczególną formą przemocy

Ustawa z dnia 6 listopada 1997 – kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., nr 89, po. 555 ze zm) art. 304 (każdy kto dowie się o popełnieniu przestępstwa ma obowiązek zawiadomienia o tym prokuratora lub policji.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2005 r., nr 18, poz. 1493) art. 12. Osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych powzięły podejrzenie o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy wobec członków rodziny, powinny niezwłocznie zawiadomić o tym policji lub prokuratora. Jeżeli nie doszło do krzywdzenia ale istnieje prawdopodobieństwo, że do niego dojdzie, instytucje mogą podjąć działania profilaktyczne

10 VI 2010 r – Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

31 III 2011 r. – Ustawa w sprawie kwalifikacji kadry pracującej i nadzorującej placówki pracujące z osobami uwięzonymi w przemoc domową

18 XII 2012 r. – podpisana została Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej – Polska jej nie ratyfikowała.

Prezentacja niektórych elementów kształcenia

W związku z ważnością problemu dotyczącego przemocy w rodzinie, na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, na Wydziale Pedagogicznym w roku

2011 zostały uruchomione studia kształcące kadrę ds. przemocy w rodzinie. Studia są studiami kwalifikacyjnymi, dającymi osobom je kończącym uprawnienia do pracy z ofiarami i sprawcami przemocy. Studenci nabywają umiejętności teoretycznych, diagnostyczno-metodycznych i praktycznych dotyczących pracy z ofiarą (osobą dorosłą, dzieckiem) jak i sprawcą przemocy. Głównym celem studiów było przygotowanie tak programu aby absolwent mógł podejmować działania nie tylko w stosunku do ofiar przemocy domowej, ale i jej sprawców. Osobom, którzy pracują z takimi osobami głównie chodzi o to aby przywrócić prawidłowe funkcjonowanie rodziny, gdyż przemoc wewnątrzrodzinna zaburza funkcjonowanie systemu, naruszając podstawowe prawa człowieka, niszczy poczucie godności, szacunku i zaufania. Celem studiów jest wyposażyć studentów w taką wiedzę aby umieli korzystać z działań prawnych i określać stosowanie prawnych kwalifikacji czynów, socjalnych ale także korzystać z wiedzy metodycznej, psychologicznej i pedagogicznej. Absolwent studiów będzie umiał przygotować plan działania pracy z rodzinami, przygotować zasady i działania, które umożliwiają ofiarom przemocy powrót do godnego życia, a sprawcy, poprzez działania edukacyjne i korekcyjne, umożliwiają nauczenie powstrzymywania się od stosowania przemocy. W programie zawarte zostały też działania profilaktyczne, których celem jest uwrażliwienie społeczeństwa na występujące zjawisko przemocy. Program odnosi się również do szerszego kontekstu systemowego, precyzując działania adresowane do specjalistów, którzy będą budować interdyscyplinarne zespoły na rzecz przeciwdziałania przemocy gdzie ważne jest uwzględnienie istniejących konstrukcji psychologicznych opisujących związki ofiary i sprawcy. Program był tak pomyślany aby liczba godzin praktycznych i teoretycznych była odpowiednia, zgodna z Ustawą o Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie z 2005 roku, z późniejszymi zmianami (artykuły dotyczące kształcenia kadr dla sprawców i ofiar przemocy). Program studiów był poddany konsultacjom społecznym z ekspertami (w tym z przedstawicielami pomocy społecznej, oświaty, służby zdrowia, policji, wymiaru sprawiedliwości, administracji samorządowej, organizacji pozarządowych).

Adresatami studiów podyplomowych z zakresu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie są absolwenci wyższych uczelni o kierunkach pedagogicznych, resocjalizacyjnych, prawnych, socjalnych, medycznych i psychologicznych. Ponadto kierowane są do osób zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie (pracą z ofiarami i sprawcami przemocy) pracujących w instytucjach państwowych i organizacjach pozarządowych. Studia kierowane są także do: pracowników pomocy społecznej, ośrodków interwencji kryzysowej, służby zdrowia,

szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości czyli prokuratorów, policjantów, kuratorów sądowych, pedagogów szkolnych i terapeutów rodzinnych. Głównym założeniem studiów jest zdobycie i poszerzenie wiedzy psychopedagogicznej, medycznej, prawnej i socjalnej słuchaczy na temat zjawiska mechanizmu przemocy w rodzinie. Wyposażenie studentów w wiedzę o formach pracy, pomocy i profilaktyce z rodzinami uwikłanymi w przemoc domową. Studia umożliwiają poszerzenie kompetencji diagnostycznych na temat mechanizmów przemocy w rodzinie, dostarczenie wiedzy dotyczącej pracy z ofiarami jak i sprawcami przemocy rodzinnej. Studia wyrabiają umiejętności organizowania pomocy w rodzinie w zależności od sytuacji. Studenci zaznajamiani są także poprzez praktyki hospitacyjno-metodyczne z organizacją ośrodków intencjonalnych i nieintencjonalnych typu otwartego i zamkniętego, które zajmują się pomocą i pracą z ofiarami i sprawcami przemocy. Studia umożliwiają zdobycie umiejętności wspierania pomocy rodzinie i działań zapobiegających dysfunkcjonalności rodziny. Studenci w ramach zajęć uzyskują kompetencje do pracy w środowiskach zagrożonych przemocą. Są przygotowani do:

- wczesnego wykrywania i diagnozowania przemocy w rodzinie;
- umiejętnego pomagania i szybkiego reagowania w sytuacjach kryzysowych w rodzinie;
- metodycznego przygotowania pracy ze sprawcami przemocy domowej;
- metodycznego przygotowania pracy z ofiarami przemocy domowej;
- tworzenia i realizowania programów prewencyjnych i postwencyjnych;
- analizowania i stosowania w praktyce najnowszych aktów prawnych dotyczących przemocy domowej;
- wykorzystania modelowych rozwiązań terapeutycznych i korekcyjno-edukacyjnych do pracy ze sprawcami przemocy;
- działań zapobiegających dysfunkcjonalności rodziny.

Przygotowują do podejmowania działań profilaktycznych w zakresie pomocy rodzinie, dziecku krzywdzonemu w rodzinie. Absolwent będzie potrafił działać w obrębie lokalnego systemu pomocy społecznej, systemu prawnego, będzie potrafił zorganizować lokalny system pomocy dla ofiar i sprawców przemocy domowej. Nabędzie umiejętności diagnozowania a także planowania strategii pomocy w zakresie form indywidualnych i grupowych.

Program zajęć obejmuje następujące przedmioty które są realizowane w dwóch semestrach.

Semestr 1

Nazwa przedmiotu	Liczba godzin
Środowisko rodzinne – znaczenie, funkcje, mechanizmy, procesy – Pedagogika Rodziny	15
Prawno-karne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie	15
Analiza zjawiska przemocy w rodzinie w aspekcie psychospołecznym	25
Uwarunkowania przemocy w rodzinie: mechanizmy socjokulturowe, patologie społeczne, uzależnienia itp.	15
Międzynarodowe rozwiązania prawno-socjalne w pracy z rodziną uwikłaną w przemoc	15
Działania profilaktyczne w środowisku lokalnym	20
Podstawy interwencji kryzysowej(rola instytucji w strategiach interwencyjnych)	20
Praktyka hospitacyjna – wizyty studyjne, konsultacje superwizyjne	10

Semestr 2

Nazwa przedmiotu	Liczba godzin
Metodyka pracy z ofiarami przemocy	30
Metodyka pracy ze sprawcą przemocy	50
Systemowe działania interwencyjne wobec sprawców i ofiar przemocy domowej (pedagog, policjant, pracownik socjalny)	25
Interdyscyplinarne oddziaływania: prewencyjne i postwencyjne procedury (lekarz, ratownik medyczny, prokurator, sędzia)	20
Komunikacja interpersonalna	10
Kompetencje interwentów	10
Mediacje i negocjacje rodzinne	15
Terapia rodziny uwikłanej w przemoc	25
Warsztaty pracy korekcyjno-edukacyjnej ze sprawcami przemocy	25
Projekt pracy z rodziną w sytuacji kryzysowej	10
Praktyka metodyczna pracy z rodziną uwikłaną w przemoc (w placówkach opieki społecznej typu: poradnie terapii rodzin, schroniska dla ofiar przemocy, ośrodki interwencji kryzysowej, itp.)	40
Praktyka zawodowa cz.2(praktyka hospitacyjna, wizyty studyjne, superwizja)	10

Każdy z przedmiotów posiada swoje cele, efekty kształcenia, treści merytoryczne i bibliografię¹. W artykule tym zostaną zamieszczone tylko cele kształcenia i treści merytoryczne każdego z przedmiotów.

Pedagogika rodziny

Cele kształcenia

Założeniem i celem przedmiotu jest ukazanie rodziny jako środowiska wychowawczego. Przedstawienie prawnych uwarunkowań rodziny, struktury rodziny, stylów w rodzinie, postaw i ról rodzicielskich oraz praw i obowiązków rodziców. Dostarczenie wiedzy na temat wpływu rodziny, różnych systemów i czynników wpływających na kształtowanie się osobowości dziecka. Wskazanie na czynniki dezintegracji rodziny oraz pokazanie problemów i zagrożeń współczesnej rodziny. Przedstawienie działań interwencyjnych, terapeutycznych i terapeutycznych w rodzinie.

Treści merytoryczne

Pedagogika rodziny jako nauka – pojęcia i definicje. Znaczenie rodziny w procesach wychowawczych. Funkcje rodziny i jej struktura, typologia rodziny. Postawy rodzicielskie, style wychowania rodziny. Procesy i mechanizmy w rodzinie. Układy podsystemów społecznych powodujących dysfunkcjonalność rodziny jako instytucji społecznej. Relacje w rodzinie. Rodzina o skumulowanych czynnikach patogennych. Diagnozowanie środowiska rodzinnego i główne kierunki oddziaływania. Zagrożenia współczesnej rodziny – kierunki i dynamika problemów.

Prawne aspekty przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cele kształcenia

Celem kursu jest zaznajomienie studentów z przepisami prawa karnego wykonawczego w aspekcie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. WYROBIEŃCIE umiejętności analizowania obowiązujących aktów prawnych związanych z przemocą domową. Przekazanie najnowszych badań naukowych i statystyk związanych z przestępstwami popełnianymi w ramach przemocy domowej. Omówienie środków karnych, środków zabezpieczających oraz środków zapobiegających przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Przedstawienie procedury przesłuchania ofiar przemocy domowej, głównie dzieci. Przeanalizowanie uprawnień ofiar i sprawców przemocy na podstawie prawa karnego procesowego. Ukazanie

---

¹ Całość programu znajduje się u kierownika studiów podyplomowych, dr Magdaleny Lubińskiej-Bogackiej – Instytut Pracy Socjalnej, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

rozwiązań w międzynarodowych organizacjach i aktach prawnych dotyczących osoby sprawcy i ofiary przemocy rodzinnej. Zaznajomienie z teoretycznymi podstawami i procedurami stosowanymi w innych krajach, przede wszystkim w krajach Unii Europejskiej.

Treści merytoryczne

Rozwiązania obowiązujące w systemie prawnym a dotyczące przemocy w rodzinie (ustawy, kodeksy, statystyki). Przepisy prawa karnego wykonawczego i przepisy prawa cywilnego w aspekcie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Uprawnienia ofiary przemocy w rodzinie w prawie karnym procesowym. Procedura przesłuchiwanie dzieci – ofiar przemocy rodzinnej. Rola świadka w zatrzymaniu przemocy – procedury. Prawne rozwiązania dotyczące różnych patologii a związanych z przemocą w rodzinie np. prostytutka nieletnich, handel dziećmi. Międzynarodowe rozwiązania prawne dotyczące przemocy rodzinnej (teoretyczne podstawy i procedury stosowane w Unii Europejskiej).

Przemoc w rodzinie w aspekcie psychospołecznym

Cele kształcenia

Dostarczenie wiedzy na temat charakterystyki zjawiska przemocy w rodzinie w aspekcie psychospołecznym. Zapoznanie z czynnikami wpływającymi na rozwój przemocy w rodzinie, stereotypami w diagnozowaniu przemocy w rodzinie, podziałem sprawców i portretami psychospołecznymi ofiar przemocy. Analizowanie zjawiska przemocy. Kulturowe i społeczne postawy wobec sprawców przemocy domowej. Diagnozowanie sytuacji psychologicznej, socjalnej i prawnej ofiary przemocy. Poznanie mechanizmów przemocy i cyklicznych faz, rodzajów i postaw wobec przemocy ze strony sprawców i ofiar. Rozpoznawanie wikłania ofiary przez sprawcę przemocy w procesie uzależnienia. Przedstawienie procesu wiktylizacji; wszystkich etapów.

Treści merytoryczne

Rodzaje, cykle, fazy przemocy. Portret ofiar o sprawców przemocy w rodzinie. Zjawisko wiktylizacji i jego cykle. Przyczyny przemocy w rodzinie. Sytuacja dziecka jako ofiary przemocy. Diagnozowanie sytuacji socjalnej, psychopedagogicznej i prawnej ofiar przemocy poznanie postaw kulturowych i społecznych wobec przemocy rodzinnej. Stereotypy na temat przemocy w rodzinie. Diagnozowanie sprawców przemocy rodzinnej. Skutki przemocy rodzinnej dla dzieci.

Uwarunkowania przemocy w rodzinie

Cele kształcenia

Dostarczenie wiedzy psychosocjologicznej na temat problemów, które wpływają na przemoc w rodzinie. Ukazanie środowisk wychowawczych w których, wychowuje się potencjalny sprawca przemocy domowej. Omówienie zjawiska dziedziczenia patologii w rodzinie. Ukazanie czynników które mają wpływ na zachowania przemocowe a są związane z szeroko pojętą problematyką uzależnień chemicznych i nie chemicznych. Omówienie zagadnień dotyczących organizacji przestępczych, dyskryminacji i patologii seksualnych ale także wszelkich obszarów patologii społecznych dotyczących bezrobocia, migracji, pracoholizmu, anonimowości w środowisku, zaniedbywaniem i nieumiejętnością życia w rodzinie. Dostarczenie wiedzy na temat sekt i ich wpływu na życie w rodzinie. Zajęcia umożliwiają studentom głębszą analizę i orientację w zakresie zagadnień, zagrożeń społecznych, ich rozpoznawania, definiowania, dostrzegania ich przejawów w życiu społecznym; analizowania ich przyczyn oraz możliwych sposobów ich zapobiegania.

Treści merytoryczne

Środowisko rodzinne, lokalne. Przyczyny zjawiska patologii społecznej. Dziedziczenie patologii społecznych (uwarunkowania indywidualne, rodzinne, szkolne, społeczne). Problematyka uzależnień (alkoholizm, narkomania, hazard, uzależnienie od Internetu – sieciologizm, pracoholizm...). Terroryzm i organizacje przestępcze. Problemy społeczne związane z migracjami (rodziny czasowo rozłączne). Dyskryminacja rasowa, religijna, ze względu na płeć, preferencje seksualne. Patologie seksualne (pornografia dziecięca, zjawiska pedofili, prostytutka nieletnich, handel dziećmi i kobietami). Defaworyzacja kobiet, marginalizacja ludzi starych, depresja, samobójstwa, autodestrukcja, bezrobocie.

Kompetencje społeczne interwentów

Cele kształcenia

Celem kursu jest krytyczna ocena swoich predyspozycji w pracy z osobami doświadczającymi przemocy. Zapoznanie się z postawami wobec ofiar i sprawców przemocy domowej. Umiejętność stawiania dobrych diagnoz. Celem zajęć jest wyrobienie umiejętności etycznego i profesjonalnego postępowania w czasie pracy z rodzinami uwikłanymi w przemoc. Zapoznanie się z wiedzą na temat osobowości, etyki pracy interwenta. Ukazanie procesu wypalenia zawodowego oraz prób radzenia sobie z nim. Poznanie problemu wpływu różnic indywidualnych na skuteczność działań wspierających osoby potrzebujące.

Treści merytoryczne

Potrzeby psychopedagogiczne i socjalne osób doznających przemocy. Doskonalenie pracy społeczno-pedagogicznej w sytuacjach kryzysowych. Wypalenie zawodowe w pracy z osobami w kryzysie. Etyka pracownika pracującego z osobami uwikłanymi w przemoc. Doskonalenie metod pracy nad sobą w celu samopomocy i pomocy innym. Rola metod wyciszających. Umiejętność szybkiej reakcji i podejmowanie dobrych decyzji w sytuacjach kryzysowych.

Profilaktyka przemocy w środowisku lokalnym

Cele kształcenia

Umożliwienie studentom zdobycia wiedzy z zakresu profilaktyki społecznej, strategii postępowania na różnych szczeblach w środowisku lokalnym. Dokonanie przeglądu programów profilaktycznych i wskazanie na znaczenie jakości opracowanych programów profilaktyki społecznej. Przedstawienie ram prawnych, organizacyjnych i finansowych wyznaczających działania profilaktyczne organów administracyjnych. Wyposażenie w wiedzę pozwalającą na samodzielne poruszanie się w problematyce profilaktyki społecznej w środowisku. Przedstawienie kompleksowych działań wobec przemocy w rodzinie. Ukazanie podstawowych zasad przy konstruowaniu programu w obszarze przemocy w rodzinie.

Treści merytoryczne

Zasady profilaktyki w środowisku. Miejsce profilaktyki w działaniach społecznych i lokalnych. Lokalne strategie profilaktyczne. Standardy jakości programów profilaktycznych – przegląd programów profilaktycznych dotyczących przemocy domowej. Zasady konturowania projektów – struktura programów. Prawne, organizacyjne i finansowe ramy działań profilaktycznych. Diagnoza problemów społecznych. Formy pomocy indywidualnej i grupowej.

Komunikacja interpersonalna

Cele kształcenia

Celem kursu jest zapoznanie się umiejętnościami komunikacji między nadawcą i odbiorcą. Nabycie wiedzy o komunikacji werbalnej i niewerbalnej, o rozkodowywaniu wiadomości oraz ich kodowaniu. Poznanie modelu komunikacji dwustronnej. Zapoznanie się z barierami komunikacyjnymi i sposobami ich pokonywania. Zapoznanie się z różnymi technikami komunikacyjnymi.

Treści merytoryczne

Komunikacja – elementy procesu. Język i transakcje, kody. Komunikacja werbalna i niewerbalna. Bariery komunikacyjne. Warunki skutecznej komunikacji.

Błędy w komunikowaniu się z klientem. Praktyczne zastosowanie zachowań asertywnych. Umiejętność aktywnego słuchania. Znaczenie przestrzeni w komunikacji interpersonalnej. Proksemika, kinezytyka, sygnały wzrokowe, mimika, komunikaty para lingwistyczne, wygląd i zapach jako przekazy komunikacyjne. Działania w sytuacjach konfliktowych. Rozwiązywanie konfliktów i problemów. Style komunikacyjne i ich synchronizacja. Nietypowe sytuacje komunikacyjne.

Mediacja rodzinna

Cele kształcenia

Zdobywanie wiedzy i umiejętności na temat mediacji oraz konfliktów rodzinnych. Wyrobienie niezbędnych umiejętności do prowadzenia mediacji rodzinnych.

Treści merytoryczne

Elementy psychologiczne konfliktu. Mediacja rodzinna – podstawowe zagadnienia, wskazania i przeciwwskazania do podjęcia mediacji. Etapy mediacji i zadania mediatora w poszczególnych fazach – metody i techniki w pracy mediatora rodzinnego. Neutralność w mediacjach a samoświadomość mediatora. Dzieci w mediacji. Prawo a mediacja rodzinna. Etyka w pracy mediatora. Techniki w procesie mediacyjnym. Godność człowieka w mediacjach rodzinnych.

Podstawy interwencji kryzysowej

Cele kształcenia

Dostarczenie wiedzy na temat zasad oraz strategii stosowanych w interwencji kryzysowej; zapoznanie kursantów z podstawowymi pojęciami tej dziedziny, rodzajami kryzysów oraz ich objawami. Kształcenie umiejętności rozpoznawania sytuacji kryzysowej, identyfikacji symptomów oraz stosowania odpowiednich strategii. Rozwijanie kompetencji komunikacyjnych niezbędnych do przeprowadzania interwencji.

Treści merytoryczne

Omówienie teoretycznych podstaw pracy z ofiarami przemocy domowej. Metody i formy pracy z rodziną. Metody interwencyjne, edukacyjne, poradnictwo, wsparcie emocjonalne i społeczne. Uczenie zachowania w sytuacjach kryzysowych. Wykorzystywanie technik: wywiadu, obserwacji, wywiadu rodzinnego, sporządzanie kontraktu, ugody. Prowadzenie rozmowy z ofiarą przemocy. Umiejętność podejmowania szybkiej decyzji w sytuacjach przemocowych. Formy i metody pracy z dzieckiem – ofiarą przemocy. Metodyka postępowania z ofiarami przemocy w ośrodkach intencjonalnych. Opracowywanie IPPS z OP.

Metody interwencji – praca z osobami uzależnionymi i współuzależnionymi od przemocy. Praca socjalna oparta na mocnych stronach. Praca według modelu Konferencji Grupy Rodzinnej. Tworzenie genogramów rodzinnych.

Metodyka pracy ze sprawcą przemocy rodzinnej

Cele kształcenia

Dostarczenie wiedzy na temat form, metod, technik prowadzenia pracy ze sprawcami przemocy. Poznanie form i metod pracy ze sprawcą w środowisku otwartym i zamkniętym. Dostarczenie wiedzy dotyczących pracy ze sprawcami przemocy domowej w instytucjach międzynarodowych. Poznanie metod perswazyjnych. Umiejętność prowadzenia wywiadu, rozmowy ze sprawcami. Umiejętność konstruowania IPPS z SP oraz kontraktów.

Treści merytoryczne

Teoretyczne zasady stosowania form i metod pracy ze sprawcą przemocy. Umiejętność prowadzenia rozmowy i wywiadu ze sprawcą przemocy. Diagnostowanie sprawców przemocy i dostosowywanie do nich różnorodnych metod działania. Motywowanie osoby do podejmowania leczenia i terapii za pomocą aktywnych form pracy ze sprawcą. Poznanie i stosowanie metod perswazyjnych w stosunku do sprawcy przemocy. Praca ze sprawcami przemocy w środowiskach otwartych. Metody i formy pracy w środowiskach zamkniętych. Omówienie metod pracy ze sprawcą przemocy z wykorzystaniem międzynarodowych standardów pracy ze sprawcami przemocy domowej. Formy motywacji i konsekwencji. Formy pracy terapeutycznej. Opracowywanie IPP z SP.

Systemowe działania interwencyjne wobec sprawców i ofiar przemocy domowej

Cele kształcenia

Celem kursu jest przedstawienie metod pracy w systemie pomocy dla sprawców i ofiar przemocy w rodzinie. Dostarczenie wiedzy na temat systemowych procedur działania w określonych sytuacjach kryzysowych rodziny. Działalność systemów sprawiedliwości, edukacji, polityki społecznej i spraw wewnętrznych oraz zdrowia. Przedstawienie procedur działania ze szczególnym uwzględnieniem pracy z dzieckiem i młodzieżą, która jest ofiarą przemocy. Ukazanie systemowego działania placówek medycznych. Systemowe rozwiązania międzynarodowe głównie unijne dotyczące pracy z osobami doświadczającymi przemocy.

Treści merytoryczne

Zadania polskich i międzynarodowych rozwiązań dotyczących pomocy osobom uwikłanym w przemoc. Zasady pracy i sieć pomocy dla ofiar przemocy

w rodzinie. Procedury organizacyjne w ośrodkach dla sprawców i ofiar przemocy. Rola i zakres obowiązków prokuratury, służb medycznych, pracowników socjalnych, nauczycieli w systemie pomocy. Analiza obowiązujących rozwiązań prawnych, które obowiązują od 2005 roku i wszystkie nowelizacje do 7 III 2012 roku. Ćwiczenia praktyczne oraz wykorzystania mindmappingu do tworzenia sieci pomocowych w środowisku.

Interdyscyplinarne oddziaływania prewencyjne i postwencyjne

Cele kształcenia

Dostarczenie wiedzy dotyczącej działań instytucji rządowych i pozarządowych oraz różnych osób, które odgrywają znaczącą rolę w pracy ze zjawiskiem przemocy w ramach zapobiegania przemocy wobec osób zagrożonych oraz działań długoterminowych po interwencji. Wykształcenie umiejętności zbudowania odpowiedniej sieci wsparcia, informacyjnej, zapobiegawczej, monitorującej wobec ofiar i sprawców przemocy

Treści merytoryczne

Rola różnych instytucji i służb społecznych w przeciwdziałaniu przemocy (policja, prokuratura, gminy, pomoc społeczna, służba zdrowia, oświata, instytucje pozarządowe). Współpraca różnych służb i osób w ramach prewencji przemocy oraz działania postwencyjnego opartego na monitorowaniu środowisk dotkniętych przemocą.

Terapia rodziny uwikłanej w przemoc

Cele kształcenia

Celem jest zaznajomienie z pojęciami terapii, usystematyzowaniem wiedzy na temat terapii z rodziną uwikłaną w przemoc. Uwarunkowania psychoterapii i terapii grupowej ukierunkowanej na rozwiązywanie problemów. Pokazanie terapii dla dorosłych i dzieci (DDD, DDA). Ukazanie metod perswazji w pracy ze sprawcami przemocy. Działalność EMERGE. Poznanie stanowisk terapeutów wobec przemocy domowej. Zapoznanie z elementami terapii TSR, ASD i ASDI. Procedury wywiadu klinicznego.

Treści merytoryczne

Programy terapeutyczne grup o określonym celu. Etapy rozwoju grupy. Terapia rodziny – rodzaje terapii rodzin. Praca terapeutyczna z osobą doświadczającą przemocy – efekty działań. Podejście psychoterapeutyczne, skupione na czynnikach indywidualnych, podejście psychoterapeutyczne tradycyjne, podejście interakcyjne, podejście poznawczo behawioralne, podejście skupione na

czynnikach społecznych, podejście eklektyczne. Omówienie niektórych programów terapeutycznych ze sprawcami przemocy (The Duluth Curriculum, EMERGE, AMEND). Omówienie programów terapeutycznych na indywidualnych przypadkach. Doskonalenie umiejętności posługiwania się metodami pracy terapeutycznej i jej narzędziami (wywiad kliniczny, Stanfordzki Kwestionariusz Ostrej Reakcji Stresowej SASRQ, Skala Zespołu Ostrego Stresu, zaburzenia po stresie PTSD wg DSM, skala PTSD, skala urazu Davidsona).

Warsztaty pracy korekcyjnoedukacyjnej ze sprawcami przemocy

Cele kształcenia

Celem programu korekcyjnoedukacyjnego dla sprawców przemocy domowej jest psychoedukacja w kierunku zmiany zachowania typu przemocowego na rzecz postawy partnerstwa i poszanowania wobec domowników. Zapoznanie z różnymi modelami programów dla sprawców przemocy. Poznanie i nabycie umiejętności konstruowania programu korekcyjnoedukacyjnego dla osób stosujących przemoc. Dostarczenie wiedzy która pozwoli na zmianę form myślenia i reagowania.

Treści merytoryczne

Promocja wartości i idei wspierająca godność osoby, dobro rodziny, równość płci oraz prawa kobiet i dzieci. Stosowanie procedur behawioralno poznawczych w celu korygowania postaw i zachowań związanych z przemocą. Opracowanie programów korekcyjnoedukacyjnych dla wybranych grup sprawców przemocy domowej. Poznanie różnych projektów edukacyjnych. Praca z przypadkiem (sprawcą przemocy) w zakładach zamkniętych i w środowisku otwartym.

Projekt pracy z rodziną w sytuacji kryzysowej

Cele kształcenia

Celem kursu jest stworzenie projektu na temat budowania strategii pomocy dla rodziny w kryzysie (przygotowanie pakietu rozwiązań związanych z poznaniem aktami prawnymi i zasadami działania poznanymi na wykładach oraz studiując samodzielnie literaturę. Celem jest przedstawienie założeń i wytycznych do tworzenia modelowych programów profilaktycznych. Przygotowanie prezentacji multimedialnej.

Treści merytoryczne

Wybór tematu projektu w obszarze zagadnień dotyczących przemocy rodzinnej. Ustalenie schematu, strategii, planu pracy i realizacji projektu w poszczególnych etapach. Omówienie funkcjonalnego projektu i jego ewaluacja.

Praktyka hospitacyjna – wizyty studyjne, konsultacje superwizyjne

Cele kształcenia

Celem praktyki jest pokazanie praktycznych działań pracy z osobami uwikłanymi w przemoc w ośrodkach pomocy dla ofiar i sprawców przemocy domowej. Poznanie środowiska zawodowego. Radzenie sobie w sytuacjach trudnych oraz rozwiązywanie problemów w obszarze napięć w realnych sytuacjach zawodowych. Zapoznanie się z metodą superwizji w pracy psychopedagogicznej i pracy socjalnej. Celem kursu jest zapoznanie z rodzajami grupowymi i indywidualnymi metodami w pracy w placówkach. Dostarczenie wiedzy na temat gier transakcyjnych w superwizji. Poznanie perspektywy rozwoju metod superwizyjnych w pracy z osobami uwikłanymi w różnego rodzaju przemoc.

Treści merytoryczne

Zapoznanie z celami, zasadami praktyki obserwacyjno-hospitacyjnej. Zapoznanie się z infrastrukturą organizacyjną różnych placówek pomocowych dla ofiar przemocy w środowisku. Poznanie dokumentacji placówek a zwłaszcza dokumentacji klienta w ośrodku. Rola i zadania poszczególnych pracowników. Metody i formy stosowane w praktycznej działalności ośrodków. Obserwacja i hospitacja warsztatów pracy z indywidualnym przypadkiem i grupą. Prowadzenie dyskusji i wyciąganie wniosków.

Całość programu kończy egzamin z poznanych treści programowych dotyczących przemocy oraz obrona pracy dyplomowej.

Zakończenie

Ze względu na zawartość tematu, poruszone zostały i ofiarowane najważniejsze szczegóły programu, którzy przygotowuje merytorycznie kadre, która na co dzień pomaga osobom doświadczającym przemocy. Autorom programu² głównie zależało na promowaniu podejścia do zjawiska przemocy systemowego i interdyscyplinarnego. Wydaje się, że zakładając interdyscyplinarny charakter programu studiów umożliwi to absolwentom aby w sposób kompleksowy umieli pracować z wieloma instytucjami i organizacjami co spowoduje iż zmniejszy się skala i skutki przemocy domowej.

---

² Za całość programu autorskiego odpowiada dr Magdalena Lubińska-Bogacka natomiast współtworzyli go dr Marek Banach i dr Hanna Stępniewska-Gębik.

